

Helsepartiets prinsippprogram

Helsepartiet er et nytt politisk parti, vokst frem gjennom behovet for bedre løsninger i helse- og omsorgssektoren. Helsepartiet er innbyggernes parti – det er pasienter, pårørende og helseansattes grasrotoppør mot et byråkratisk, økonomistyrte og for lite pasientlojalt-helsesystem.

Vi skal ha et helsevesen med høy kvalitet til alle, uavhengig av inntekt.

Helsepartiet vil gjenreise menneskeverd og menneskerettigheter i helse- og omsorgstjenestene.

Helsepartiet er ikke et ettsaksparti selv om helsevesenet er vårt startfokus. Vi arbeider for bedre organisasjons- og ledelsesprinsipper i offentlig sektor, som vil gi bedre tjenester også innen politi, forsvar, undervisning, NAV mm.

Helsepartiet vil prioritere helsesektoren høyere.

Norge har alle forutsetninger til å få Europas beste helsevesen!

Av Christian Grimsgaard:

overlege, hovedtillitsvalgt OUS, styremedlem i
legeforeningen og overlegeforeningen:

Derfor støtter jeg Helsepartiet

I det forrige århundret var oppbyggingen av et første klasses helsevesen blant de aller viktigste tverrpolitiske prosjektene. I dag er helse blitt et saksområde politikere holder på en armlengdes avstand, og deler av ansvaret er plassert utenfor politisk kontroll.

De store partiene ser ut til å være tilfreds med at våre helse- og omsorgstjenester skranter, og virker lite bekymret for at vi raskt ser fremveksten av et todelt helsevesen. Vi står foran store demografiske endringer, og vi må ha en godt rustet tjeneste for å klare oppgavene i årene som kommer. Etter å ha deltatt i den helsepolitiske debatten og ulike råd og utvalg i en årrekke, har jeg mistet troen på at de største politiske partiene har svarene på de utfordringer helse- og omsorgstjenesten nå står overfor.

Vi trenger et verksted for å utvikle en helhetlig politikk på det viktigste saksfeltet i politikken. Og vi trenger et parti som kan utfordre de store partienes manglende engasjement. Skal vi sikre en førsteklasse solidarisk offentlig finansiert helsetjeneste også inn i de neste ti-årene må vi få helse tilbake på det politiske saks-feltet. Det kan Helsepartiet bidra til.

Hvorfor

Et helseparti? Har ikke de etablerte partiene en aktiv helsepolitikk?
Trenger vi nok et parti, og et parti som bare kjemper for én sak?

Helsevesenet er selve grunnsteinen i velferdsstaten. En juvel – bygget opp som ledd i nasjonsreisningen i forrige århundre. En tverrpolitisk dugnad
– Folketrygden, sykehjem og sykehus i hele landet.

Helse er ikke *en* sak. Helse omfatter hele livet, fra svangerskap til grav, i skole og arbeidsliv. For de vellykkede og de som ikke mestret livene sine. Syke og friske. Unge og våre aller eldste. Helse er den eneste saken som berører oss alle gjennom alle livsfaser. Oss selv, eller våre nærmeste. Naboen og statsministeren. Rike og fattige.

Helsepolitikk er ikke *en* sak. Men et mylder av ulike og viktige saker. Fra store strukturdebatter om sykehus, til timebestilling hos fastlegen. Fra fysisk aktivitet i skolen, til godkjenning av nye medisiner. Fra bemanning på sykehjem til legevakt i den minste bygd.

I dag skyver mange partier helsespørsmål vekk. Våre sykehuse har blitt omgjort til statsforetak, utenfor effektiv politisk kontroll. Ansvaret for eldreomsorgen er lagt til kommuner som ofte ikke er i stand til å ivareta oppgavene godt nok. Har helse blitt for vanskelig for våre politikere?
Vil de ikke lengre befatte seg med de spørsmålene som betyr mest for oss?

Helsepartiet vil bringe helse tilbake til våre folkevalgte. Tilbake på dagsorden. Vi vil være en arena for meningsutveksling og nye forslag. Vi vil utfordre dagens løsninger, og de store partienes manglende involvering.

Helsepartiet skal ikke redusere politikk til én sak. Vi vil utvide det politiske ordskiftet - til *også* å omfatte alle de små, store, enkle og sammensatte sakene som helsepolitikk består av. Et ordskifte som gir plass til det som betyr mest for oss alle.

Derfor Helsepartiet!

Tilbakeblikk:

– hva skjedde med helsepolitikken?

Helsesektoren betraktes som selve grunnsteinen i velferdsstaten, men etter årtusenskiftet har utviklingen i helsevesenet vårt gått i feil retning. Ansvaret for deler av helsesektoren er overlatt til økonomer i helseforetak, uten nødvendig faglig innsikt, og hardt pressede kommuner. Våre folkevalgte på Stortinget har langt på vei trukket seg ut av både debatt og kontroll. Den helsepolitiske debatt har utviklet seg fra en helhetlig politikk, til lovord foran valgene. Ansvaret for dette viktige området er forskjøvet fra våre folkevalgte til skjulte nettverk og byråkrater – som ikke står til ansvar overfor befolkningen ved valg. Dermed er også innbyggerne fratatt en reell mulighet for påvirkning, både av utformingen og prioriteringen av tjenestene. Skiftende regjeringer har vist at de verken har vilje eller evne til forbedringer.

Helsepartiet ønsker at ansvar og beslutninger i helse- og omsorgstjenestene skal tilbakeføres til politikerne; en helsedemokratisering. Velgerne skal gis reell innflytelse. Folkevalgt styring av helsetjenestene skal erstatte makt – nettverkene. Vi ønsker å gjenreise et førsterangs helsevesen, sikre god og effektiv organisering, som sikrer at innbyggerne kan føle seg trygge på at de vil få rask, god og omsorgsfull behandling når behovet oppstår. Intet mindre.

.

Helsepartiet vil:

- prioritere helse høyere, ha demokratisk styring og skape Europas beste helsevesen

En kraftig helseinvestering må til for å få å gjenreise en ambisiøs helsepolitikk. Dette trengs for å dimensjonere tilbudet til å møte behovene, for å ta igjen vedlikeholdsetterslepet i materiell og bygninger, til IKT-satsing, støtte til medisinske forskningsbedrifter og utdannelse av helsepersonell. Et helseløft er vår felles investering i fremtiden.

Pasientens behov skal være ledestjerne i alle beslutninger.

LEDELSE

- En tydelig, helhetlig politisk ledelse av helse- og omsorgstjenestene.
- Arbeide for *ett felles regionalt forvaltningsnivå* for helsetjenestene.
- Styrke helseinstitusjonenes autonomi, dens lokale forankring, og det selvstendige ansvar for behandlingen.
- Styrke den faglige styringen av helse og omsorgstjenestene. Fagfolk skal gis større tillit og ansvar for å utøve faget sitt til beste for pasienten. Det vil styrke tilliten til helsetjenesten, til den enkelte helseansatte og øke den indre motivasjonen.
- Innføre ledelsesmodeller som vektlegger tilrettelegging fremfor styring.
- Økt bruk av kombinerte stillinger hvor lederfunksjon kombineres med direkte pasientrettet arbeid.
- Bruk av åremål ved ansettelse i de øverste stillingene i helsesektoren.
- Åpenhet i alle beslutninger. Demokratiet skal ha innsyn i utviklingen av helsetjenesten. Lojalitetsplikten er til hinder for dette, den beskytter omdømmet, ikke pasient, ansatte eller helsetjenesten. Et oppgjør med fryktkulturen er tvingende nødvendig.

TJENESTETILBUD

- Dimensjonering av tjenestetilbudet basert på realistiske analyser av brukernes behov.
- Styrket tilgang til fysioterapeuter og psykologer i kommunene. Avvikle ordningen med driftstilskudd og innføre reelt, fritt behandlingsvalg.
- Flere sykehjemsplasser, og styrket botilbud for eldre som ikke klarer seg i egen bolig.
- Nasjonal bemanningsnorm i omsorgstjenesten.
- Øke poliklinisk kapasitet og antallet sengeplasser i sykehusene. Avvikle køene.

ORGANISERING

- Sikre at en felles IT-løsning for alle helseinstitusjoner raskt kommer på plass gjennom å anskaffe ferdig utprøvde og kvalitetssikrede løsninger.
- Gjeninnføring av støttepersonell ved helse- og omsorgsinstitusjonene.
- Erstatte innsattsstyrt finansiering med rammefinansiering.
- Sikre at ressursene anvendes til pasientbehandling. Målstyring, unødig kontroll og detaljstyring fremmer ikke gode tjenester. Erstatte New Public Management med tradisjonell skandinavisk, tillitsbasert ledelse i hele offentlig sektor; politi, skole, universiteter, forsvar, NAV mv.

KVALITET

- Helsetilsyn og Fylkesleger skal være selvstendige organer som ikke er underlagt Helsedepartementet.
- Gjennomgå praksis i Norsk Pasientskadeerstatning med siktemål å styrke pasientenes rettigheter ved pasientskade.
- Etablering av fagrevisjon av helseinstitusjonene som skal gjennomføre tilsyn av institusjonenes virksomhet og praksis for å sikre høy kvalitet i alle deler av tjenestene og for å bidra til å redusere uønsket variasjon.
- Arbeide for en kulturendring med økt åpenhet om feil og mangler i tjenestene.
- Sikre at nye og bedre behandlingsmetoder tas i bruk og utbres i helsetjenestene.
- Styrke en desentralisert spesialisthelsetjeneste ved satsing på lokalsykehusene.
- Styrket geriatrisk tilbud.
- En stor og reell satsing på rehabilitering og habilitering.

Utfordringene:

- hva er egentlig galt med dagens helsepolitikk?

Mye er bra i norsk helse- og omsorgstjeneste. Vi har mange dyktige og samvittighetsfulle helsearbeidere. Men de senere årene har vi ikke vært flinke nok til å tilrettelegge slik at de kan utøve faget sitt på en god og effektiv måte.

Helsesektoren er i dag styrt ved målstyring og økonomi, fremfor primært av pasientens medisinske behov. Innbyggere og pasienter vurderes i stor grad som utgifter eller inntekter. Helse- og omsorgstilbudet i Norge er nå av uakseptabel ujevn kvalitet.

Unødvendige dokumentasjonskrav stjeler tid og ressurser fra pasientmøtene. Dette er sløsing av ressurser og det er pasientene som betaler prisen for sløseriet. Mer faglige og pasientlojale løsninger må gjeninnføres. Økonomi alene, gir ikke god kvalitet. God kvalitet legger grunnlaget for god økonomi.

Helsepartiet vil fjerne unødig kø –den norske helsekøen er en av Europas lengste. Vi har også den høyeste andelen uføre i yrkesaktiv alder (9,5%), og mange pasienter kjemper en daglig kamp for å få nødvendig hjelp. Systemene fungerer tilsynelatende best nær makt og myndighet, men stadig dårligere ut over i tjenestens ledd, og for ofte dårligst i siste ledd: der helsearbeideren møter pasienten. Dette må vi snu opp-ned på.

Helsesystemet er til for pasienten – det er ikke pasienten som er til for systemet!

Mange eldre og pleietrengende nordmenn utsettes for regelrette **brudd på menneskerettighetene**. Sett under ett kan vi ikke være stolte av eldreomsorgen i Norge. Sykehustilbudet er i liten grad tilpasset Eldres behov. Mange eldre får ikke lengre god nok behandling i sykehusene, og altfor mange havner som kasteballer mellom ulike omsorgsnivåer i tjenestene. Uten tilrettelagt behandling svekkes livskvaliteten og livsutfoldelsen. Økt levealder og livsutfoldelse skal være en ressurs for samfunnet, ikke et problem.

Mange eldre lever under uverdige forhold i egne hjem og på sykehjem. Evnen til omsorg og ivaretagelse av de aller svakeste er det viktigste kjennetegnet på et godt fellesskap. De svakeste eldre utgjør ingen pressgruppe i samfunnet. Helsepartiet hever røsten på vegne av de mange som ikke har ressurser til det selv.

Kapasiteten i våre sykehus bygges ned. Antallet norske **sykehussenger er om lag halvert** de siste 20 år. Overfylte akuttmottak og sengeposter har blitt dagligdagse hendelser i våre sykehus. En økende andel norske pasienter haste-utskrives, for snart å komme inn igjen. Andelen reinnleggelser øker.

Flere **lokalsykehus trues av kutt og nedleggelse** mens **ambulansetjenestene bygges ned**, i deler av vårt land med tidvis dårlig vær og stedvis store avstander.

Mens tilbudet til pasientene kuttes, vokser byråkratiet. Dokumentasjonskravene genererer rapporteringskrav som opptar stadig mer tid for helsearbeiderne. Forskning viser at sykehusleger nå bruker under halvparten av tiden sin til pasientene.

Våre helsemyndigheter har lenge feilinformert oss om et høyt utgiftsnivå og for dårlig kvalitet i tjenestene. Dette har lagt grunnlaget for kostbare reformer som ikke har kommet pasientene til gode. Foretaksreformen og Samhandlingsreformen har ikke virket etter hensikten. Etter iverksettelse av Samhandlingsreformen har kronikere og eldre blitt kasteballer og svingdørspasienter. Rehabiliteringskapasiteten er sprengt i mange av landets kommuner. Til tross for at store samfunnsøkonomiske gevinster kan hentes ut ved en satsing på rehabilitering, både for enkeltmennesket og samfunnet, har tilbudet blitt bygget ned. Vi må satse på rehabilitering for å gi sykmeldte og uføretrygdete som ønsker det, muligheten til å komme tilbake til arbeidslivet, og for å gi syke, eldre og uføre et verdig liv i møte med hverdagens utfordringer.

Etter en langvarig kamp, ført av uavhengige økonomer og fagorganisasjoner, har helsemyndighetene omsider måttet medgi at vårt utgiftsnivå ikke er høyt. Sammenlignet med andre land bruker vi faktisk langt mindre på helse enn forventet, ut i fra vårt kostnadsnivå og vår ressursituasjon.

Helse er heller ikke «et umettelig sluk» som mange politikere gir inntrykk av. Vi får ikke flere alvorlig syke eller eldre av at folk får nødvendig behandling. **Folk blir friskere, ikke sykere, av bedre helsetjenester.** Adekvat og rask behandling er til hjelp både for enkeltmennesket og for samfunnet. Utsatt behandling er kun lønnsomt for den som spekulerer i at pasienter skal falle fra. Den slags protesterer Helsepartiet imot! Fra år 2002 er Norge et av OECD-landene som har økt helseutgiftene **minst**.

Norge kan bedre: Vi mangler ikke økonomisk mulighet, vi mangler politisk vilje. Alle de store partiene i Norge i dag, er forvaltere og forkjempere for det bestående. Ingen har vist vilje, initiativ eller evne til å løfte helsesektoren opp og frem. Nå er det på høy tid!

Norge trenger en helt ny politikk. - Helsepartiets politikk!

Innbyggernes behov skal gjenspeiles i helsetilbudet. Alle ledd av helsetjenesten skal forankre sin lojalitet i pasientens behov for forebygging, behandling og rehabilitering. Vi må bruke mer ressurser til behandling, og mindre til systemdrift.

Helsepartiet vil gi rask tilgang til nødvendige helse- og omsorgstjenester for alle som trenger det. En sunnere befolkning gir et sunnere samfunn. En reell satsing, vil gi mange mennesker et bedre liv.

Alle pasientgrupper skal få nødvendige helsetjenester uten å måtte slåss. Spesielt trenger psykisk syke, rusavhengige, kronikere, udiagnostiserte og eldre å sikres et langt bedre tilbud. Alle med behov skal få enkel tilgang på helsehjelp, også mennesker med helseproblemer som er under utredning eller som har sykdommer det er vanskelig å diagnostisere. Rehabilitering trenger et løft og ikke kutt, slik regjeringen vedtok i desember 2016.

Sikre helsetjenester og trygghet for barn. Barn trenger ekstra beskyttelse fra samfunnet fordi verken friske eller syke barn har mulighet til å ivareta sine egne interesser. Barn som er syke, har funksjonsnedsettelse, er utsatt for kriminelle handlinger eller lever under utrygge forhold, er spesielt sårbare. Helsepartiet vil styrke barnas selvstendige rettigheter og beskyttelse gjennom å sikre helsetjenester og bistand til familier med alvorlig eller kronisk syke barn. Vi vil også styrke helse- sosial- og barnevernstjenestene for å gi barn rask og riktig hjelp, samt sørge for at personer i barnas krets får et langt større personlig ansvar for å gripe inn. Dårlig helse, psykiske og sosiale problemer, vold, trusler og omsorgssvikt i barndommen vil kunne skade et menneske for resten av livet og føre til store helseutfordringer. Tidlig og riktig inngripen fra kompetente fagfolk er forebyggende.

Helsepartiet vil gi syke eldre en verdig alderdom og god omsorg. Det dreier seg om å satse ressurser på helsepersonell som har tid til å ivareta den enkelte. Stoppeklokker og mikrobølgemat på dørmatten er ikke helsefremmende. Begrepene «godt nok» og «forsvarlig» må fjernes. De eldste og sykeste skal ha like gode helsetjenester som resten av befolkningen og omsorgen skal ikke være tilstrekkelig, men **god og verdig**. Eldreomsorgen er den delen av helsesektoren som har størst behov for et økonomisk løft. Helsepartiet vil omprioritere pengebruken i samfunnet og satse langt mer på eldreomsorg enn i dag. I dag har Norge dessverre et stort forbedringspotensial.

Helsepartiet vil ha en storsatsning på rehabilitering og habilitering. God rehabilitering innebærer tidlig innsats for å hindre tap av funksjoner, arbeidsevne og livskvalitet. Behov må kartlegges tidlig og det må settes inn nok ressurser slik at ikke praktisk bistand, hjelp og pleie blir en kompensasjon i stedet for rehabilitering. For å få til god rehabilitering og habilitering, må kommunikasjonslinjene med og rundt pasienten bli langt bedre. Hva som er spesialisthelsetjenestens, hva som er primærhelsetjenestens ansvar og hva som er NAVs ansvar, må spesifiseres krystallklart. Det samme gjelder *hvordan* de skal samarbeide. Helsepartiets langsiktige mål er dog at pasientene skal få alle sine tjenester koordinert på

samme forvaltningsnivå – i politisk styrte helseregioner. Først og fremst må det imidlertid bevilges langt større ressurser til rehabilitering og habilitering. Det er ikke mulig å få til bedre resultater for pasientene uten et stort økonomisk løft.

Helsepartiet vil ha en omvendt pyramide. Organiseringen av helsetjenestene er i dag topptung, mens det kuttes og tynnes i helsetjenestene. Antallet direktørstillinger har økt kraftig. Det er på høy tid å snu pyramiden; kuttene skal fra nå av foregå i systemets topp: i byråkrati, konsulentvirksomhet, administrativ ledelse og målstyring. Det innsparte skal investeres i bedre tjenester til befolkningen. Ved å snu pyramiden, etter modell fra Ringerike Sykehus - følger også kravene om ny type ledelse. Etikk og moral må være ledende gjennom alle ledelsesledd. Helseledelsens primære ansvar er å løfte frem og legge til rette for velfungerende systemer for dem helsesektoren er til for: pasienten og de helseansatte. Ledelse er så mye mer enn dagens administrasjon og styring.

Helsepartiet vil redusere ventetid og helsekøer. At lille Norge, med våre ressurser, har en av Europas lengste helsekøer, viser at behovet for en helsesatsing nå har vokst seg enormt. Helsepartiet vil redusere helsekøene ned mot null raskt, ved å ta i bruk alle tilgjengelige ressurser, private og offentlige – og i inn- og utland. Køer oppstår der kapasiteten er for dårlig. Kostnadene til behandling kommer uansett og de blir større desto lenger pasientene venter. Friske innbyggere er god samfunnsøkonomi.

Helsepartiet vil gjennomføre intensjonen om at norske pasienter raskt skal få den beste behandlingen. I dag må hver enkelt pasient eller pasientgruppe vise seg «kostnadseffektiv» for å kvalifisere til nødvendig og tilgjengelig helsehjelp. Verdien av et menneskeliv kan ikke regnes i kroner og øre. Livskvalitet kan kun hvert enkelt menneske selv bedømme. Livskvalitet og menneskeverd kan ikke graderes, spesielt ikke opp mot produktivitetsmål. **Medisinske vurderinger alene skal avgjøre hvilken behandling alvorlig syke mennesker skal få.** Norge har råd til å gi alvorlig syke pasienter de beste medisinene på markedet. Dette harmonerer også med prioriteringsmeldingens alvorlighetskrav.

Helsepartiet vil ha samhandling til pasientenes beste

Samhandlingsreformen har ikke fungert til det beste for pasienten. At pasientene blir uønskede utgifter på forskjellige nivåer er hverken helse- eller samarbeidsfremmende. Ett felles forvaltningsnivå vil legge bedre til rette for gode tjenester. Samhandlingen må foregå mellom ulike *behandlere* og ikke mellom økonomer. Ett forvaltningsnivå vil muliggjøre samhandling mellom fastleger, fysioterapeuter, logopeder, sykehus, daginstitusjoner, psykologer og andre som er ment å skulle bistå innbyggere med ulike behov (som NAV, arbeidsgivere og utdanningsinstitusjoner) på en helt annen måte enn i dag.

**Vi skal ha systemer som har sin lojalitet festet i ett felles mål:
best mulig tjenester til befolkningen.**

Helsepartiet vil ha en ny styringsmodell i offentlig sektor; demokrati og tillit til befolkning og fagfolk

Helsepartiet vil innføre en ny styringsmodell i helsesektoren og tilsvarende i andre deler av offentlig sektor. Vi går inn for omfattende systemforbedringer.

Etter hasteinnføringen av Foretaksmodellen (1.1.2002) har tanken vært å gjøre offentlig sektor mest mulig lik den private. Dette var Arbeiderpartiets verk, mens Høyre og Fremskrittspartiet stemte for, og sikret flertall. Den tilhørende styringsmodellen er en versjon av New Public Management (NPM). Foretaksreformen har ikke fungert etter intensjonen; vi har verken fått bedre tjenester eller mer helse for pengene. Tvert imot har vi fått mindre av begge deler. De tre M'er -Management, Measurement og Market- har mange steder gitt et fragmentert og svekket tilbud til befolkningen. Flere land i Europa har vedtatt å forkaste NPM fordi metodene har vist seg å være krevende, dyre og lite formålstjenlige.

Fjerning av foretaksmodellen og nedleggelse av de regionale helseforetakene

Foretaksreformen har ikke gitt bedre resultater, men bidratt til å demotiverer våre helsearbeidere og forringe kvaliteten i tjenestene. Modellen må fjernes og spesialisthelsetjenestene må bringes tilbake til politisk ledelse. Helsepartiet mener hvert sykehus må opptre som selvstendige, økonomiske enheter, under rammefinansiering og med ansvar for egen økonomi, underlagt et regionalt, folkevalgt organ.

Tillit og ledelse

Ledelse og administrasjon skal tilrettelegge så fagfolk får mer tid og ressurser til å møte pasientens behov. En nødvendig **tillitsreform** må bygge opp under helsearbeidernes indre motivasjon. Helsepartiet vil sørge for at helseledelse forankres i pasientbehandling og fag. Alle ledere må jevnlig ut i klinikk og ha pasientkontakt.

Omstilling i byråkratiet

Store kutt i uhensiktsmessig målstyring og rapportering muliggjør også kutt i deler av helsebyråkratiet. Dette vil frigi store summer som skal overføres til pasientbehandling. Et slanket byråkrati som jobber tettere med fagfolkene for å øke kvaliteten og bedre tjenestene, vil bidra til bedre samarbeid og en bedre utvikling av tjenestene.

Helsepartiet vil sikre et godt, trygt og rettferdig pasienttilbud til *alle*!

Pasient- og brukermedvirkning - fokus på hvert enkelt menneske

Individuelt tilpasset behandling, medbestemmelse og valgmuligheter og stor grad av pasient- og brukermedvirkning, er viktig for gode helsetjenester.

Helsepartiet vil at hver enkelt pasient skal oppleve verdighet, omsorg og respekt i møte med helsevesenet.

Helsepartiet vil:

- **Fjerne samlebåndstekningen** fra helsesektoren. Alle pasienter er forskjellige og de beste resultatene oppnås når pasienter får mest mulig tilpasset behandling og hjelp.
- **Styrke pasient- og brukermedvirkningen.** Alle tjenester skal utarbeides sammen med pasientene. Brukerrepresentantene skal ikke lenger håndplukkes av dem som leder virksomheten. Eldre er de som bruker tjenestene mest, de må sitte i førersetet når tjenestene skal planlegges og utvikles.
- **Styrke pasient- og brukerundersøkelser.** Brukerens tilbakemeldinger skal være retningsgivende for utviklingen av tjenestene.
- Sikre at helsepersonell, pasienter og pårørende deltar aktivt på alle nivåer ved utvikling av tjenestene.

Innbyggerne skal være trygge på at de får den beste behandlingen og de beste, tilgjengelige medikamentene.

Befolkningens tillitt til helse- og omsorgstjenestene forsvinner raskt -og med god grunn- når økonomi blir styrende, og alvorlig syke pasienter ikke kan være sikre på at de får livsnødvendig medisin og behandling. Norge er i dag ett av få land i Europa med svært begrenset tilgang på revolusjonerende immunterapi - en ny generasjon medisin. Norske pasienter dør i dag uten å få tilgang på best tilgjengelige behandling. Denne praksisen er forkastelig. Slik kan ikke alvorlig syke behandles i et av verdens rikeste land!

Helsepartiet vil:

- Sikre at norske pasienter enkelt og raskt får tilgang til immunterapi.
- Sikre at norske pasienter får tilgang til nye medisiner og behandlingsmetoder med godt dokumentert effekt.

Sikre trygghet og god sivil beredskap i *hele* landet

Når det er akutt behov for helsehjelp, er tid og nærhet helt avgjørende faktorer for utfallet. Trygghet for liv og helse dreier seg dessuten om mer enn sykdom og skader hos enkeltpersoner. Vi må også ha kapasitet som tar høyde for større katastrofer og flere hendelser samtidig. Den sivile beredskapen må rustes opp, ikke svekkes. God beredskap fordrer at det finnes en overkapasitet som kan settes inn når den trengs. Økte trusler ved blant annet ekstremvær og terrorisme, forsterker behovet.

Helsepartiet vil:

- Beholde og utvikle lokalsykehusene for å sikre befolkningen nærhet til akutthjelp.
- Sørge for god ambulanseberedskap i hele landet med biler, helikoptre, fly og båter, tilpasset regionale behov.
- Styrke legevaktene og sørge for flere ressurser til legevaktleger som kan foreta hjemmebesøk.
- Jobbe mot et større fellesnordisk og europeisk helsesamarbeid.
- Sikre at Nødnettet bygges ut i hele landet.
- Legge til rette for tett samarbeid mellom nødetatene og den viktige frivillige beredskapen i samfunnet.

Økt trygghet for pasienter, pårørende og ansatte

Kvaliteten på helsetjenestene er livsviktig. Gode arbeidsforhold for ansatte i helsevesenet er avgjørende for tjenestenes kvalitet. Det samme er evnen til å lære av feil og åpenhet rundt kvaliteten i alle ledd.

Helsepartiet vil:

- **Sikre gode arbeidsforhold for helsearbeidere** i hele helsesektoren; praktisk, gjennom økte tillitsgrep og ved mindre kontroll og dokumentasjon.
- Sørge for å **få tilbake støttepersonell** i helseinstitusjonene, for å frigi fagfolkenes tid med pasienter. (Sekretærer, kjøkkenhjelp, rengjøring, vaktmester, IT mm)
- **Arbeide for færre pasientskader og uheldige hendelser i helseinstitusjoner.**
- Etablere en egen **fagrevisjon** av helseinstitusjonene.
- Åpne for **at politiet undersøker og etterforsker** uventede dødsfall på sykehus og i andre helseinstitusjoner på samme måte som ved uventede dødsfall ellers i samfunnet.
- Innføre aktive tiltak for å **reducere feil-, over- og underbehandling.**
- **Redusere antall uføretrygdede** gjennom raskere helsehjelp, bedre rehabiliteringstilbud og bedre tilrettelegging for arbeidslivet.
- **Styrke tilsyn og ombud** som skal sikre at pasientene får god og riktig behandling. Tilsynsmyndighetene skal være uavhengige og ha makt til å ilegge økonomiske og andre sanksjoner.

Rehabilitering og habilitering er en god, riktig og viktig investering i mennesker

Rehabilitering og habilitering skal ha som mål at hver enkelt skal være så frisk som mulig, oppnå best mulig funksjonsevne og mestring, og i størst mulig grad kunne delta sosialt og i samfunnet.

Habilitering er en livsnødvendighet for barn og unge som har medfødt eller ervervet varig funksjonsnedsettelse. For mange er trening et nødvendig middel for å kunne fungere og for å være mest mulig selvhjulpne.

Ressurser til habilitering og rehabilitering skal ikke prioriteres ut fra et bedriftsøkonomisk kost-nytte perspektiv, men ut fra hver enkeltes helse og potensiale til kunne delta sosialt og i samfunnet.

Helsepartiet vil:

- Satse på et **stort rehabiliteringsløft** for å få uføre tilbake i arbeid og samfunnsliv, og

for å muliggjøre samfunnsdeltagelse for mennesker med funksjonsnedsettelse. En storsatsing på forebygging, habilitering og rehabilitering er samfunnsøkonomisk lønnsomt i tillegg til at det gir enkeltmennesket og deres nære bedre livskvalitet, mindre smerte og flere gode leveår.

- **Fjerne budsjettraffen** sykehusene får når de henviser pasienter direkte fra sykehuset til rehabiliteringsinstitusjoner og ikke til hjemkommunen. Dette hindrer nødvendig og effektiv rehabilitering.
- **Innføre fritt brukervalg** når det gjelder opphold på heldøgns rehabiliteringsinstitusjoner. Dagens system, anbud og kvoter hindrer at pasienter får nødvendig, spesialisert behandling.
- Tilrettelegge for flere ulike typer rehabiliteringsinstitusjoner, og **sikre flere plasser** og større valgfrihet for brukerne.
- **Fjerne den uoffisielle aldersgrensen** for hvem som skal motta rehabilitering. Retten til nødvendig helsehjelp og menneskeverdet skal ikke være avhengig av alder.

Muskel- og skjelettlidelser

Muskel- og skjelettlidelser er en av de tre største folkesykdommene i Norge. Bare kreft og psykiske lidelser påfører samfunnet større samfunnsøkonomiske kostnader. Det finnes imidlertid god behandling for mange muskel- og skjelettlidelser. Helsepartiet vil sørge for å satse på effektive tiltak for denne store pasientgruppen. Med riktig behandling og tilrettelegging øker mulighetene for at pasientene kan fortsette i eller komme tilbake i arbeidslivet. Det er behov for adekvat behandling hos fagpersoner og mange kan ha nytte av å lære seg stressmestring, avspenning og ergonomiske prinsipper.

Helsepartiet vil:

- Sørge for varmtvannsbassenger med treningstilbud i hele landet
- Oppmuntre arbeidsgivere til å stimulere til fysisk aktivitet i arbeidstiden som forebyggende tiltak og til sørge for god ergonomisk tilrettelegging av arbeidsplassen.
- Fjerne henvisningsordningen til fysioterapi
- Utvide sykemeldings retten til å omfatte alle fysioterapeuter
- At behandling hos kiropraktorer skal inngå ved beregning av frikort på lik linje med fysioterapi

En verdig eldreomsorg og god seniorpolitikk

Eldre er like forskjellige som den øvrige befolkningen. Seniorpolitikken skal også fokusere på de eldre som en viktig ressurs i samfunnet. Ikke minst bidrar mange seniorer med viktig frivillig innsats. Helsepartiet vil at eldre skal kunne arbeide og bidra i den grad de selv ønsker det. Det må etableres gode, ulike tilbud til eldre som i varierende grad har behov for bistand i hverdagen. Dette skal gjøres med et langt bedre hjelpetilbud til eldre som bor i eget hjem og med flere ulike former for seniorboliger og omsorgsinstitusjoner som gir større rom for individuelle tilpasninger og valgmuligheter.

Helsepartiet tror ikke på myten om at alle eldre ønsker å bo hjemme så lenge som mulig. Mange eldre er altfor syke før de får innvilget sykehjemsplass. Det må være et mål at mennesker skal være friskest mulig, og klare seg godt i eget hjem. Eldre med behov som selv ønsker dette skal få tilbud om plass på sykehjem eller i egnede omsorgsinstitusjoner. Eldre pasienter skal også sikres et langt bedre tilbud på sykehusene, geriatrien må rustes opp. Eldre har ofte behov for lengre liggetid på sykehusene. *Eldre syke mennesker skal ikke være*

kasteballer mellom spesialisthelsetjenesten og primærhelsetjenesten.

Helsepartiet vil:

- **Gjennomføre stort eldreloft** og heve kvaliteten i hjemmetjenestene, i omsorgsboliger og i sykehjemmene. Tilbudene må i langt større grad tilpasses den enkeltes behov og ønsker; igjen behøves et samarbeid mellom fagfolk og pasienter.
- **Styrke det geriatriske tilbudet** i spesialisthelsetjenesten.
- Ha **økt bemanning** på sykehjemmene. Sykehjemspasienter har ikke bare fysiske behov, også psykiske behov skal dekkes.
- Innføre nasjonal **bemanningsnorm og kompetansekrav**.
- **Innføre aktiv omsorg**, som kan bety at hver enkelt pasient får lov og mulighet til å delta med sine ressurser- om de er små eller store. Mestringsglede er psykisk omsorg.
- Fjerne praksis som fratrar sykehjemsbeboere de samme rettigheter og helsetjenester som resten av befolkningen. Verdighetsgarantien skal være mer enn tomme ord!
- **Opprette spesialiserte sykehjem** der det er grunnlag for dette i befolkningen.
- **Demenskoordinator skal være en del av det lokale tilbudet.** Øke folkeopplysningen om demens.
- Sørge for **fysisk aktivitet og fysioterapi** i sykehjemmene og til hjemmeboende eldre.
- Satse mer på hverdagsrehabilitering i hjemmetjenestene.
- **Lovfeste** at sykehjem og andre omsorgsinstitusjoner skal ha heldøgns tilgang til lege på vakt, hele året.
- **Styrke alderspsykiatrien.** Mange eldre med psykiske problemer mottar lite hjelp fordi de er «for gamle». Dette er diskriminering.

Mennesker med funksjonsnedsettelse

Mange med funksjonsnedsettelse har et stort behov for helse- og omsorgstjenester. Like viktig er mulighetene til å delta i samfunnet på lik linje med alle andre. Slik deltagelse krever tilrettelegging fra samfunnet.

Helsepartiet vil:

- Legge til rette for at mennesker med funksjonsnedsettelse skal få best mulig adgang til utdanning.
- Arbeide for at mennesker med funksjonsnedsettelse i størst mulig grad skal kunne delta i det ordinære arbeidslivet.
- At de som ikke er i stand til å delta i ordinært arbeidsliv skal få tilbud om tilrettelagt arbeid.
- Etablere en nasjonal transportordning (TT-ordning) for mennesker med funksjonsnedsettelse.
- Sikre bedre tilgjengelighet og etterstrebe universell utforming i så stor grad som mulig i det offentlige rom.
- Sikre at retten til nødvendige hjelpemidler skal være forankret i folketrygdloven og være lik over hele landet. Hjelpemiddelsentralene må styrkes slik at ventetiden blir kortere. Alle skal sikres tilgang til et bredt produktutvalg, ny teknologi og individuelt tilpassede hjelpemidler.
- Utvide retten til brukerstyrt personlig assistanse (BPA) til også å gjelde personer med et mindre assistansebehov enn 25 timer per uke. Pasientens behov for hjelp må avgjøres, mer enn antall timer dette behovet regnes ut til.

- Utvide retten til BPA slik at mennesker over 67 år også omfattes av ordningen.

En tryggere barndom for alle barn

I skolen er det lettest å fange opp alle barn og unge med utfordringer. Arbeidet for å sikre barn og unge en trygg oppvekst skal derfor sentreres rundt skolene. De ulike barnehagene knyttes opp mot, og samarbeider om tjenester, med skoler i nærmiljøet.

Helsepartiet vil:

- Sikre at sårbare barn og unge blir fanget opp og raskt får hjelp gjennom skolen – dette sikres ved at helsesøstre arbeider sammen med fagpersoner med ulik kompetanse innen barnevern, familievern, medisin, psykiatri. Dette sikrer tverrfaglig samarbeid mellom helsefag og det pedagogiske personalet.
- Styrke innsatsen for barn som er under barnevernets omsorg.
- Sikre at barn i barnevernets omsorg automatisk får god psykisk helsehjelp – en stor andel av disse barna er traumatiserte eller har andre psykiske helseproblemer og har umiddelbart behov for psykisk helsehjelp.
- Gi ungdom som barnevernet har hatt omsorg for et individuelt tilpasset og kvalitativt godt ettervern, så lenge den unge har behov for dette.
- At alle som arbeider i skolen skal trenes i å gjenkjenne faresignaler og ha plikt til umiddelbart å varsle fagpersonene ved skolen ved bekymring. Barnet eller ungdommen skal tilbys en samtale med en kompetent voksen umiddelbart og videre oppfølging skal igangsettes samme dag.
- Sikre raskere hjelp og ha en nullvisjon for selvmord blant barn og unge.
- Innføre en helhetlig modell for selvmordsforebygging blant barn og unge.
- Sikre at skoleledelsen og skoleeier stilles til ansvar både juridisk og økonomisk dersom skolen ikke oppfyller sin forpliktelse til å sikre alle elever et trygt læringsmiljø, spesielt i mobbesaker.

Barnas helse – sikre en bedre hverdag for syke barn

Familier med alvorlig eller langvarig syke barn befinner seg i krise. Samfunnet må legge til rette for best mulig vilkår for å hjelpe disse familiene. Et sykt barn rammer ofte en hel familie sterkt, også søsken. Det er viktig at syke barn får mulighet til å være en del av familien. Foreldre som sørger for hjemmepleie av syke barn, eller barn med funksjonsnedsettelse, utfører en viktig samfunnsoppgave og må sikres økonomisk. Dagens lovgivning og praksis er mangelfull, og etterlater hardt rammede familier til seg selv i et til dels uoversiktlig system.

Hele storsamfunnet har ansvar for barns helse. Ikke alle barn har stabile nettverk rundt seg. Syke barn uten trygge voksne vil være i en ekstremt sårbar situasjon. Barn har ikke ansvar for, eller mulighet til, å bestemme over sin livssituasjon. Det er i første rekke foreldrene som har ansvaret for barna, men dersom foreldre og andre nærstående svikter er det barnehagenes, skolenes, barnevernet og andre instansers ansvar å gripe inn. Enhver som kommer i kontakt med barn som har det vanskelig, og som ikke får nødvendig hjelp, skal ha plikt til å gripe inn.

Helsepartiet vil:

- Sørge for at familier med kronisk syke barn eller barn med funksjonsnedsettelse får nødvendig hjelp til tilpasning av bolig slik at familien ikke må flytte.
- At familiene skal ha rett til en koordinator som skal informere dem om muligheter og

- støtteordninger. Dette er spesielt viktig i begynnelsen og ved langtidssyke barn.
- Sikre familiene økonomisk i form av pleiepenger. Ved langtidssykdom hos barn under 16 år kan foreldre med pleieoppdrag ansettes i kommunen og få ordinær lønn for arbeidet.
 - At ved vurdering av en families behov for pleiestøtte mm, skal et *tverrfaglig team* vurdere hele familiens samlede behov som grunnlag for søknaden. Dette skal ikke kun hvile på en vurdering fra én spesialistlege som bare vurderer barnets situasjon og ikke ser familiens helhet.
 - Sørge for å opprettholde barneavdelinger på sykehus i hele landet, slik at barn som ikke kan være hjemme i størst mulig grad kan fortsette å være i nærheten av hjemmet. Samtidig er det viktig at barn som har behov for innleggelse på sykehus med spesialkompetanse raskt blir sendt dit.
 - Sikre at barna og deres familier får nødvendig og godt tilpasset utstyr.
 - Sikre at ingen barn må bo på institusjon mot foreldrenes vilje av praktiske årsaker.
 - Gi familiene tilstrekkelig med godt kvalifisert hjelp i hjemmet.
 - At familiene skal kunne få rett til avlastning ved at barnet i perioder kan bo på institusjon.
 - At familiene skal få tilbud om søskenterapi.
 - At ungdom og unge voksne skal få spesielt tilrettelagte helsetjenester. Sykehus, rehabiliteringsinstitusjoner og andre helsetilbud må ha egne avdelinger og tilrettelagte tilbud for ungdom.
 - At man sikrer overgangen fra barn til voksen for de som trenger videre oppfølging fra helse- og sosialtjenestene etter fylte 18 år.

Uavklarte lidelser

Pasienter med uavklarte lidelser opplever for ofte å bli kasteball i systemet. De kan ende opp med symptombehandling, fremfor at det letes etter årsak, noe som i verste fall kan være skadelig. Mange blir helseflyktninger og mange blir unødvendig uføre. Å finne årsak tidlig i et sykdomsforløp, kan være avgjørende for best mulig prognose. Helsepartiet vil arbeide for at pasientene får grundigere utredning i Norge, nødvendig behandling, samt bedre oppfølging. Helsevesenet skal bidra til livsmestring og livskvalitet for alle pasienter, uansett om årsak og diagnose er kjent eller ukjent.

Helsepartiet vil:

- Gi bedre strukturert utredning og behandling, spesielt der årsak er vanskelig å finne.
- Gi fastleger større ansvar for og i utredning av pasienter før de henvises til spesialisthelsetjenesten. Pasienter skal slippe å oppleve forverring av sykdom mens de venter. De lange køene vi ser i helsetjenesten i dag, vil minske.
- Sørge for at det blir tatt i bruk ny, internasjonal kunnskap for å utvikle tjenestetilbudet.
- Sørge for at best egnet utstyr tas i bruk.
- At pasienter møtes med omsorg og respekt, uansett diagnose. Mange forteller om et helsevesen hvor de ikke blir hørt eller trodd. Pasienten kjenner godt sin egen kropp og skal bli tatt på alvor.
- Styrke dialog og samarbeid mellom leger, pasienter, forskere og NAV. Pasienter må ta aktiv del i prosessen.
- At pasienter med uavklarte lidelser får tilpasset hjelp til livsmestring.

- At pasientene kan få støtte til godkjent og veldokumentert utredning/behandling i andre land, dersom norsk helsevesen ikke har et tilbud til dem. Dette etter en risikovurdering mellom fagperson og pasient.
- At pasienten får tilbud om smertelindrende behandling, som fysioterapi med mer.

Rusomsorg

Mennesker som lider av rusavhengighet skal behandles som pasienter og ikke som kriminelle. Vi må forlate den feilslåtte og utopiske visjonen om det narkotikafrie samfunnet, til fordel for en modell som har skadebegrensning som hovedformål.

Rusomsorgen hører hjemme i helsesektoren, ikke primært i justissektoren. Små narkotikasaker legger beslag på enorme ressurser hos politiet og ikke minst i rettsapparatet. Helsepartiet vil gjennom å avkriminalisere bruk og besittelse av ulovlige rusmidler, i små brukerdoser til eget bruk, frigjøre ressurser. Salg av ulovlige rusmidler skal fortsatt være straffbart.

Mange rusavhengige har sammensatte problemer. Noen tyr til rusmidler som en form for selvmedisinering. De fleste rusavhengige har behov for god psykisk og fysisk helsehjelp, noe de bør få tilbud om enten de er motivert til å bli rusfrie eller ikke.

Det er viktig å se rusavhengige som hele mennesker og tilby god behandling, oppfølging, og ettervern. Uten en meningsfylt hverdag er veien kort tilbake til ny avhengighet og kriminalitet. Å ha egen bolig, og en akseptabel boevne, er en svært viktig del av rehabiliteringen for rusavhengige. Bolig er inngangsporten til normal deltagelse i yrkes- og samfunnsliv.

Helsepartiet vil:

- Åpne for muligheten til heroinassistert behandling for enkelte pasientgrupper.
- Etablere brukerrom -der blant annet røyking av rusmidler er tiltatt- i stedet for dagens sprøyterom for rusavhengige.
- At rusavhengige bør, enten de er i avhengighetsbehandling eller ikke, få hjelp til å skaffe seg fast bolig, et sosialt nettverk og til å oppleve mestring og mening.
- Arbeide for at ingen skal være bostedsløse i Norge.
- Sikre rusavhengige god helsehjelp både for somatiske og psykiske lidelser og sørge for et individuelt tilpasset og helhetlig helse- og sosialtilbud som ivaretar hele mennesket. Disse skal i størst mulig grad behandle og avhjelpe ulike problemer samtidig.
- Styrke ettervernet.

Psykisk helse

Psykiske helseproblemer må likestilles med somatisk sykdom.

Mennesker med psykiske lidelser skal få gode helsetjenester. Mange med psykiske lidelser har også andre helseutfordringer og psykisk syke har klart lavere levealder enn gjennomsnittsbefolkningen. Det er dessuten viktig å ha fokus på pasientens helhetlige livssituasjon. Bolig, arbeid og sosialt nettverk er viktig for både fysisk og psykisk helse. Helsepartiet vil arbeide for at det skal bli lettere for den enkelte å få hjelp også på disse områdene.

Det er fortsatt stigmatiserende med psykisk sykdom. Negative holdninger i samfunnet til mennesker med psykiske lidelser kan være en tilleggsutfordring både for pasient og pårørende. Diagnoser kan føre til store vanskeligheter for mange med hensyn til forsikring, utdanning, førerkort, visum og arbeid med mer.

Å være pårørende til mennesker med psykiske lidelser kan være en stor påkjenning. I ekstreme tilfeller kan det også være farlig.

Helsepartiet vil:

- Ruste samfunnet og pasientene med virkemidler for tidlig, psykisk helsehjelp.
- Sikre at pasienter med psykiske utfordringer får god helsehjelp.
- At hjelp og behandling skal styres av behov, ikke av diagnoser.
- Ha gode lavterskeltilbud der mennesker med psykiske utfordringer kan få hjelp til livsmestring og et sosialt nettverk.
- At diagnoser skal brukes med stor forsiktighet når det gjelder barn og unge på grunn av de uheldige konsekvensene en diagnose kan føre til senere i livet.
- Arbeide for større åpenhet og forståelse i samfunnet rundt psykiske lidelser.
- Hindre at pasienter som sliter med både rusavhengighet og psykiske lidelser faller mellom to stoler. Rusavhengighet henger ofte sammen med psykiske lidelser og det må utvikles helhetlige behandlingstilbud.
- At tvang i hovedsak kun benyttes mot farlige pasienter og i så liten utstrekning som overhodet mulig og forsvarlig.
- Dersom en pasient er til fare for seg selv kan tvang benyttes, men kun som siste utvei og da på en måte som sikrer at verdigheten til et menneske i en svært sårbar situasjon ivaretas.
- Dersom pasienter må hentes av politiet bør det som hovedregel være helsepersonell til stede.
- Sikre umiddelbar tilgang på psykisk helsehjelp for mennesker i livskriser.
- Styrke psykologtilbudet.
- Sikre at pårørende som påtar seg hjemmeomsorg for personer med psykiske helseproblemer får økonomisk støtte og veiledning.
- Sørge for støtte til pårørende. Barn med psykisk syke foreldre er spesielt utsatte og må sikres hjelp og støtte i hjelpeapparatet.
- Sørge for at hele familien inkluderes når det opprettes en individuell plan for psykisk syke, men samtidig sørge for at taushetsplikten overholdes og at pasienten beskyttes. I en del tilfeller kan familien være en del av pasientens problem og en del av årsaken til de psykiske lidelsene.
- Pårørende må få langt bedre beskyttelse dersom den syke utgjør en fare for dem.

Forebygging og folkehelse

Enkel tilgang til helsetjenester tidlig i et sykdomsforløp er forbyggende. Tidlig innsats er viktig. Helsepartiet vil arbeide for at flest mulig skal settes i stand til å ta ansvar for sin egen helse gjennom egnet teknologi, tilrettelegging for fysisk aktivitet og friluftsliv.

Helsepartiet vil:

- Styrke helsestasjonene og gjeninnføre ordningen med hjemmebesøk etter fødsel til alle.
- Ha utvidet femårskontroll ved helsestasjonene for barn som ikke går i barnehage.

- At alle skoler skal organisere idrettsaktivitet på kveldstid i samarbeid med idrettslag for alle klassetrinn.
- Ha en time gym / fysisk aktivitet hver skoledag fra førsteklasse. Det vil også styrke læringen.
- Gi skoleelever mer og bedre samlivs- og seksualundervisning, så de rustes til å møte helt nye livsarenaer med respekt og kunnskap.
- Gi befolkningen kunnskap om støtte- og hjelpetilbud i nærmiljøet.
- Satse mer på Frisklivssentraler.
- Sørge for at ernæringsfysiolog blir en naturlig del av primærhelsetjenesten.
- Avsette penger til drift og vedlikehold av eksisterende og nye svømmebasseng -også varmtvannsbassenger- ved skoler og institusjoner. Nok bassenger er viktig både for svømmeopplæring og i terapi for kronikere og andre.

En verdig avslutning

I livets siste fase er god omsorg og det å bli møtt som et helt menneske viktig. Alvorlig syke trenger ro, verdighet, pleie og lindring i livet siste fase.

Helsepartiet vil:

- At hospice og egnede institusjoner skal sørge for verdighet og smertelindring ved livets siste fase.
- Sikre at alle pasienter tilbys samtaler om eksistensielle spørsmål i henhold til sin tro eller sitt livssyn.
- At pasienter som ønsker det skal få dø i eget hjem.
- Ingen skal måtte dø alene.

Samfunnsansvar og etikk

Helse angår alle, uansett alder. Våre helsearbeidere utøver et viktig samfunnsoppdrag, og de må kunne forvente at systemet best mulig tilrettelegger for at de skal få utført jobben. Samfunnsansvar og etikk må tas på alvor i alle ledd og skal være styrende på overordnet nivå. Pasientenes behov skal ivaretas på en etisk, moralsk og medisinsk forsvarlig måte. Etisk ledelse vil sikre at etikken blir en helsepolitisk rettesnor –også for helseadministrasjonen- i langt større grad enn i dag.

Helsepartiet vil:

- At **kjernen i helsetjenesten styrkes:** mulighet og tillit til rett behandling må sikres der fagfolk og pasienter møtes. Det avgjørende for rett behandling er fagfolks vurderinger og pasientens medvirkning, ikke uetisk stramme, økonomiske begrensninger.
- Bryte ned system-pynting og omdømmebygging for heller å styrke tjenesten; blant annet ved å fjerne lojalitetsplikt, øke demokratisk innsyn og bygge reell tillit i befolkningen.
- Utvikle et godt og trygt varslersystem og et reelt, juridisk og praktisk varslervern.
- Ha et aktivt, skjerpet fremtidsfokus: på etikk, teknologi, forskning og nye arbeids- og behandlingsmåter.
- Sikre nødvendige investeringer til en bransje som for Norge har en reell mulighet for å

bli «den nye oljen»; helseforskningen.

- Gjennomgå trygdesystemet, trygdeloven og NAV-systemet med tanke på fornyelse, forbedring og forenkling.
- Ha fokus på å sikre kompetanse og innsikt i ny og nyttig fremtidsteknologi og IT-løsninger.
- Sørge for tett oppfølging av den teknologiske utviklingen og gå til anskaffelse av slikt utstyr som skal sikre dagens løfter om at norske pasienter skal ha rask tilgang på den beste behandlingen.
- Forplikte Norge til å bidra sterkt både økonomisk og praktisk i arbeidet med å utvikle nye former for antibiotika. Den voksende antibiotikaresistensen er en trussel for alle land. Norge har en forpliktelse -og bedre økonomisk mulighet enn noen annet land- til å bidra i arbeidet for å finne gode løsninger for å møte trusselen.

Helsepartiet vil jobbe for demokratisk, menneskevennlig og fremtidsrettet politikk på alle samfunnsområder

Helsepartiet vil utvikle politikk på flere samfunnsområder fortløpende og skal lage Stortingsvalgprogrammer og kommunevalgprogrammer som omfatter flere viktige samfunnsområder.

Imidlertid ønsker vi å synliggjøre viktige standpunkter i noen hovedspørsmål. Vi har tro på demokratiet og vil at potensielle velgere, støttespiller og medlemmer skal ha mest mulig kunnskap om vår politikk.

Helsepartiet vil:

- Etablere seg som et blokkuavhengig parti som samarbeider med de partiene som til enhver tid vil føre den helsepolitikken som ligger nærmest Helsepartiets.
- Arbeide for å avskaffe foretaksmodellen og bygge ned elementer knyttet til New Public Management, til fordel for serviceledelse, personalforvaltning etter nordisk modell og mer tillitsbasert ledelse, i hele offentlig sektor.
- Arbeide for likestilling mellom alle mennesker.
- Legge forholdene til rette for privat næringsliv og støtte innovasjon, forskning og etablering av ny teknologi.
- Støtte fortsatt medlemskap i EØS og et tett europeisk samarbeid, i en ustabil tid må Norge søke samarbeid og styrke med våre europeiske naboer.
- Arbeide for et sterkt norsk forsvar basert på vår allianse i NATO.
- Arbeide for og støtte forpliktende internasjonalt samarbeid for å løse globale utfordringer som klimaproblemene, flyktningkrisen og andre store spørsmål der felles internasjonale løsninger er nødvendig.
- Forby tildekking av ansiktet i det offentlige rom. Hodeplagg kan ikke forbys.
- Kutte alle subsidier til pelsdyrnæringen.
- Opprette et nasjonalt dyrepoliti.
- Beholde skattenivået i samfunnet på dagens nivå men vri skatteleggingen fra skatt på arbeid, til skatt på forbruk og eiendom på nasjonal basis.

Næringsliv og arbeid

- Redusere byråkratiske krav for småbedrifter.
- Innføre en lov som sikrer at bedrifter innen gitte forutsetninger kan søke om konkursbeskyttelse (a la «Chapter 11» i USA) for å få tid til å reorganisere og komme seg ut av en vanskelig situasjon. Store verdier og mange arbeidsplasser går tapt som følge av konkurser som kunne ha vært unngått.
- Ta i bruk både offentlige og private krefter når det er til det beste for landets befolkning.

Miljø

- En forutsetning for god helse er et godt miljø. Menneskelig aktivitet påvirker miljøet og en etterlevelse av Parisavtalen er helt vesentlig.
- Støtte utfasing ut fossilbiler.
- Arbeide for å presse frem flere, bindende og internasjonale klimaavtaler.

Migrasjon og innvandring

- Flyktninger og innvandrere skal gjennomgå en grundig helsesjekk ved ankomst, for kartlegging av somatisk og psykisk helse, med spesielt fokus på smittsomme og eller farlige lidelser. Nyankomne skal sikres god helsehjelp og oppfølging.
- Arbeide for å opprettholde dagens asylinstitutt for mennesker på flukt fra farer, blant annet ved å sikre at asylinstituttet ikke uthules.
- Gi amnesti til ureturnerbare og lengeværende papirløse immigranter slik at denne gruppen kan få helsehjelp og bli deltagere i det offisielle arbeidslivet i stedet for å at de må skaffe seg midler til livsopphold i det svarte og grå markedet.
- Øke adgangen for asylsøkere med dokumentert identitet til å ta arbeid og skolegang mens søknaden behandles.
- Sørge for langt raskere behandling av asylsøknader.
- Skille asylsøkere med dokumentert identitet fra dem som ikke kan dokumentere sin identitet – det skal ikke lønne seg å komme til Norge uten identitetspapirer.
- Sørge for rask retur av asylsøkere som ikke har rett til beskyttelse og som får avslag på sine søknader.
- For lengeværende asylbarn må FNs menneskerettigheter vektlegges mer enn asylpreventive hensyn.
- Gi midlertidig opphold til ureturnerbare asylsøkere som har fått avslag og mulighet til å ta arbeid og utdanning, for dem som kan dokumentere sin identitet.
- Gjøre det enklere for arbeidsinnvandrere å få opphold i Norge dersom de har arbeid og kan forsørge seg selv og sin familie. Norge trenger flere virksomme samfunnsdeltakere.

Offentlig sektor for øvrig:

Bygge ned styringsprinsippene fra NPM som bygger på mistillit til den enkelte offentlig ansatte, også i byråkratiet, administrasjon og ledelse, og til innbyggerne. Innen mye av offentlig sektor har målstyring og dokumentasjonskravene tatt fullstendig overhånd, og i mange tilfeller overskygger systemkravene den ansattes mulighet til å tilby innbyggerne gode tjenester.

Stoppe innføring av ressurskrevende systemer som er mer til hinder enn til fremme for å dekke befolkningens behov.

Helsepartiet vil *ikke*:

- Gå inn for oljeutvinning i Lofoten, Senja og Vesterålen
- Bygge ned matjord

Bli med oss videre!

Helsepartiet ønsker å utvikle politikk basert på ny styring av offentlig sektor – en politikk som bruker skattebetalernes penger bedre til det beste for alle innbyggere (oss). Helsepartiet springer ut fra grasrota og skal alltid fortsette være en del av den.

Vi vil bygge politikken på demokrati, menneskerettigheter, humanisme og sekulære verdier om likeverd og respekt for alle mennesker.

Når vi fremover skal utvikle valgprogrammer til Stortingsvalg og Kommune- og fylkestingsvalg er vi avhengig av gode innspill. Vi vil utvikle politikk og nye idéer basert på problemer og utfordringer mennesker opplever i sitt daglige liv og arbeid. Vi vil lytte til alle som har kunnskap om ulike fagområder, enten det er fra barnehagen, kommuneadministrasjonen, som bedriftseier, bussjåfør, akademiker eller som ansatt i en kaffebar. Den som har skoene på vet best hvor den trykker. Ofte blir politikk dessverre utviklet i lukkede rom basert på papirer, idéer og visjoner og av mennesker med lite praktisk erfaring fra områdene de skriver om.

ALLE HAR NYTTIGE PRAKTISKE ERFARINGER – VI TRENGER Å HØRE OM DEM!

VI VIL HA MED DEG!

Send oss dine innspill til ideer@helsepartiet.no

Meld deg inn – se Helsepartiet.no!

Vi skal bygge aktive fylkeslag og lokallag i hele landet. Vi vil også bygge ungdomsorganisasjon, seniororganisasjon, kvinneorganisasjon, studentlag og partilag knyttet til større helseinstitusjoner.